

16. Ley 40/1994, de 30 de diciembre, de ordenación del Sistema Eléctrico Nacional // Boletín Oficial del Estado. – 1994. – № 313 (31 de diciembre). – P. 39362–39386.
17. Galdón Cabrera C. Innovación y progreso en la industria farmacéutica (perspectiva española y mundial) : Tesis de doctorado / Carlos Galdón Cabrera. – Madrid : Universidad Complutense de Madrid, 1994. – 378 p.– P. 338.
18. Ley 25/1990, de 20 de diciembre, del Medicamento // Boletín Oficial del Estado. – 1990. – № 306 (22 de diciembre). – P. 38228–38246.
19. Fernandez Leon M. R. Situación actual de la industria alimentaria española / Maria Rosa Fernandez Leon // Anales de la Real Academia de Ciencias Veterinarias de Andalucía Oriental. – 1992. – № 4. P. 41–54. – Режим доступа: http://helvia.uco.es/xmlui/bitstream/handle/10396/3787/04-1993-04.pdf?sequ_ence=1.
20. Real Decreto 275/1984, de 11 de enero, sobre reestructuración y reconversión del viñedo // Boletín Oficial del Estado. – 1984. – № 39 (15 de febrero). – P. 4022–4022.
21. Culler R. La reconversión textil ha supuesto una inversión de 71.200 millones de pesetas / Rosa Culler // El País. – 1984. – 17 de marzo.
22. Caraben Armando. El plan de reconversión textil, sacrificio rentable / Caraben Armando // El País. – 1984. – 12 de abril.
23. Ley 9/1975, de 12 de marzo, del Libro // Boletín Oficial del Estado. – 1975. – № 63 (14 de marzo). – P. 5278–5284.
24. Aprobado el plan de fomento del libro con un apoyo público de 21.300 millones de pesetas // El País. – 1988. – 27 de mayo.
25. Casals Montserrat. Un estudio encargado por los editores cifra en 287.000 millones el volumen de negocio del sector / Montserrat Casals // El País. – 1989. – 28 de abril.
26. Torres R. Federico Ibáñez: “Las estadísticas en torno al libro son deliciosamente mentirosas” / Rosana Torres // El País. – 1989. – 2 de mayo.

Годлевская В. Ю. Промышленное развитие Испании в условиях консолидации демократических устоев (1982-1996 гг.).

В статье исследуется промышленное развитие Испании с целью определения его особенностей в условиях консолидации демократии. На основе применения общенаучных методов (анализ, синтез, описание, объяснение) автору удалось выяснить, что развитие испанской промышленности в исследуемый период характеризовалось постепенным ростом, вызванным внедрением мероприятий реиндустриализации. Модернизация основных отраслей способствовала повышению конкурентоспособности, а интеграция в ЕС – увеличению иностранных инвестиций в промышленное развитие Испании. Указанные процессы в экономической сфере способствовали утверждению демократических принципов в испанском обществе. Материалы статьи могут быть полезны для дальнейшего изучения влияния трансформационных процессов на экономическое развитие.

Ключевые слова: Испания, демократизация, экономическая политика, экономические реформы, индустриальное развитие, отрасли промышленности.

Hodlevska V. Yu. Industrial development of Spain in terms of consolidation of democratic foundations (1982-1996).

The article is devoted to industrial development of Spain to determine its characteristics and role in the conditions of democracy. Based on the application of General scientific methods (analysis, synthesis, description, explanation) the author found out that the development of the Spanish industry in the analyzed period was characterized by a gradual increase caused by the implementation of the re-industrialization. Modernization of key sectors contributed to the increase of competitiveness. EU integration has contributed to the increase in foreign investment in the industrial development of Spain. The article can be useful for further study of the influence of transformation processes on economic development.

Keywords: Spain, democratization, economic policy, economic reform, industrial development, industry.

УДК 327:364(470)"1991/2011"

С. Я. Грицай

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ (1991–2011 рр.)

У статті проаналізовано співробітництво Російської Федерації з міжнародними організаціями в соціальній сфері протягом 1991-2011 рр. У контексті історичних трансформацій досліджено основні підходи щодо впровадження міжнародних соціальних стандартів для підвищення добробуту населення Росії. Міжнародні норми стали основою для створення конституційних стандартів соціального забезпечення населення Росії, сприяли розвитку соціального діалогу.

Ключові слова: міжнародні організації, соціальна політика, соціальний розвиток, соціальні стандарти, рівень життя, Конституція Російської Федерації, влада.

Росія як правонаступниця Радянського Союзу мала значний досвід участі в міжнародних процесах глобального діалогу та узгодження рішень на міжнародній арені. Після розпаду СРСР новоутворені держави долучилися до створення сучасної моделі двосторонніх й багатосторонніх відносин, де співпраця з міжнародними інституціями посідала визначальне місце в трансформації національних соціально-економічних систем. Реформування соціальної сфери Росії відбувалося під безпосереднім впливом і контролем з боку міжнародних організацій (МО), що дозволило у відносно короткий для історії термін адаптувати соціальну політику до конституційних вимог Росії.

В системі міжнародних відносин Російської Федерації велике значення приділяється міжнародному співробітництву в соціально-трудої сфері, модернізації соціальної політики з урахуванням стандартів соціального розвитку провідних країн світу, виконанню зобов'язань щодо соціального захисту населення та трудової сфери відповідно до норм, принципів міжнародних організацій. Росія співпрацює з усіма міжнародними організаціями системи ООН з питань захисту соціальних прав і свобод громадян, а саме: Міжнародною організацією праці (МОП), Міжнародною асоціацією соціального забезпечення (МАСЗ), Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Фондом ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА). Активний соціальний діалог підтримувався протягом 1991-2011 рр. на рівні багатосторонніх відносин з Європейським Союзом (ЄС), Радою Європи (РЄ), Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Соціальні права людини визначені й закріплені у міжнародних правових актах, котрі ратифіковані Росією і є обов'язковими для виконання, зокрема: у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Європейській соціальній хартії (переглянутій), конвенціях МОП тощо.

Загальна декларація ООН стала моделлю для регіональних міжнародних актів, до яких належить "Конвенція про захист прав людей і основоположних свобод", що була підписана урядами держав – членів Ради Європи (РЄ) 4 листопада 1950 року [1], конвенції РЄ "Європейська соціальна хартія" від 1961 р. та "Європейська соціальна хартія" (переглянута) від 1996 р. [2], в яких зафіксовані соціально-економічні права людини.

Російська Федерація затвердила обидва документи Ради Європи з певними обмеженнями: 30 березня 1998 р. було ратифіковано Європейську конвенцію про захист прав людини (без ратифікації 6-го, 12-го і 13-го протоколів Конвенції), в жовтні 2009 Росія ратифікувала Переглянуту Хартію [3], прийнявши 6 з 9 обов'язкових статей ч. II Хартії, а саме – право на працю, право на організацію, право на укладання колективних договорів, право дітей та молоді на захист, право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист, право на рівні можливості в зайнятості й вибір занять без дискримінації за статевою ознакою). Приєднання до Хартії дозволило надалі проводити реформи в соціальній сфері з урахуванням міжнародних і європейських стандартів. Міністерство праці та соціального захисту РФ забезпечило підготовку для Секретаріату РЄ щорічних тематичних національних звітів про виконання зобов'язань, взятих під час ратифікації Хартії.

Нормативно-правову базу ООН з прав людини складають міжнародні декларації та конвенції щодо захисту прав дітей, жінок, інвалідів, людей похилого віку, людей з розумовими вадами, корінних народів, а також документи, що визначають міжнародні права і стандарти на мир, працю і притулок. Росія ратифікувала значну частину міжнародних документів ООН і ввела міжнародні норми, викладені в Загальній декларації прав людини, в Конституцію РФ і національне законодавство, забезпечивши реалізацію міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні. Зокрема, конституційні стандарти щодо встановлення гарантованого мінімального розміру оплати праці, охорони праці та здоров'я людей, державної підтримки соціальних груп населення та гарантії соціального захисту визначаються ст. 7 Основного Закону РФ [4].

Таким чином, Російська Федерація в 1990-х рр. прагнула відійти від практики радянських часів, коли приєднання СРСР до міжнародних документів ООН ще не означало їх реального втілення, а дотримання основних прав і свобод громадян порушувалося і трактувалося згідно з ідеологічними установками керівництва Комуністичної партії СРСР.

Протягом 1991-2011 рр. до кола соціальних питань, яким керівництво Росії приділяло найбільшу увагу, належали боротьба з бідністю, зменшення смертності і вирішення демографічних проблем, забезпечення рівності прав чоловіків і жінок, захист прав інвалідів і людей похилого віку, реалізація права на працю і соціальний захист. Зокрема, на національному рівні було забезпечено виконання таких міжнародних документів ООН як "Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок" (1979 р.) та "Конвенція про права інвалідів" (2006 р.).

Міжнародні соціально-економічні концепції якості життя зорієнтовані, в першу чергу, на визначення масштабів втілення прогресивної модернізації суспільства. Сучасне трактування поняття "рівень життя" охоплює всі сфери життєдіяльності людини, відображає рівень забезпечення населення необхідними матеріальними благами і послугами, виступає критерієм оцінки добробуту в суспільстві і ефективності соціально-економічної політики держави. Для визначення рівня життя населення в країнах світу та створення цілісної картини щодо рівня добробуту ООН ввів інтегральний, узагальнюючий індикатор – індекс людського розвитку (ІЛР) та Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП) як метод вимірювання, що вперше був представлений в рамках Програми розвитку ООН (ПРООН) у "Звіті про розвиток людини. Реальне багатство народів" (1990 р.). В Росії перша національна доповідь ООН про людський розвиток була видана в 1995 р. і з тих пір авторські колективи за підтримки ПРООН забезпечують підготовку щорічних доповідей.

Для чисельного представлення використовуються основні блоки соціально-економічних показників: 1) базовий показник довголіття - середня очікувана тривалість майбутнього життя при народженні; 2) рівень грамотності населення та освіти в країні - частка грамотних у віці 15 років і старше, а також показник повноти охоплення навчанням у початкових, середніх та вищих навчальних закладах; 3) рівень матеріального добробуту - скорегований реальний ВВП на душу населення.

В рейтингу ООН по ІЛР за 2010 Росія знаходилася на 65 місці серед держав світу [5] і входила в групу держав з високим рівнем розвитку

З 1997 р. в Росії почав розраховуватися індекс розвитку людського потенціалу для суб'єктів РФ. Застосування інтегральних показників визначило специфіку соціального розвитку Росії, а саме - її соціальну територіальну нерівність. Так, в 2004 р. частка населення країни, що проживало в суб'єктах РФ, мала різні показники ІРЛП (%): розвинуті – 15 %; вище середнього по РФ – 11; нижче середнього – 68; відсталі – 6 [6, с. 127]. Аналіз рівня життя населення в регіонах Росії дозволив визначити ключові напрямки соціального розвитку на федеральному рівні та переглянути перерозподільні механізми фінансування соціальної політики на регіональному і місцевому рівнях.

Розробка системи індикаторів за запропонованими ООН стандартами була продовжена в Росії після прийняття в 2000 р. на саміті ООН концепції "Цілі розвитку на порозі тисячоліття" (ЦРТ). За ініціативою ПРООН у Росії в рамках підготовки "Доповіді про розвиток людського потенціалу в Російській Федерації" в 2005 р. була виконана робота по створенню системи ЦРТ+ [7], що являла собою адаптовані для Росії підходи ЦРТ, індикатори для проведення оцінки рівня соціально-економічного розвитку в країні та аналізу ефективності державної політики в соціальній сфері. Закладені в ЦРТ+ міжнародні стандарти підвищення "інвестицій в людину" були використані під час реалізації національних проектів, визначених Президентом РФ пріоритетними для соціальної політики, зокрема, в сфері освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, сільського господарства, а також для державної підтримки діяльності неурядових організацій в Росії. Досягнення основних цілей включало вирішення таких демографічних проблем як збільшення тривалості життя населення, посилення програмних заходів щодо стимулювання народжуваності в країні, виділення субсидій для забезпечення житлом молодих сімей і молодих спеціалістів, створення умов для доступу соціально незахищених груп населення до різних форм освіти, підвищення рівня життя населення у регіонах. В процесі реалізації національних проектів "Освіта", "Здоров'я" за період з 2006 по 2010 р. значно зросли показники: загальний коефіцієнт народжуваності по Росії збільшився з 10,4 до 12,5 на 1000 населення; загальний коефіцієнт смертності знизився з 15,2 до 14,2 на 1000 населення [8]. В 2011 р. в середньому по РФ загальна тривалість життя при народженні (ЗТЖН) становила для чоловіків – 64,04 р., для жінок – 75,01 р., середня тривалість життя зросла з 66,69 р. в 2006 р. до 69,83 р. [9]. Вжиті урядом заходи з підвищення якості життя населення відіграли позитивну роль, однак збільшення частки старших вікових груп лягало додатковим тягарем на працездатну частину населення, яка здійснювала основну частину відрахувань у соціальні фонди.

В системі міжнародних відносин економічні та соціальні права людей взаємопов'язані, вони історично сформувалися в розвинутому суспільстві й на сучасному етапі гармонізують дотримання соціально-трудова інтересів різних верств населення, дозволяють забезпечувати перспективи розвитку для всіх його учасників. В процесі цивілізаційного розвитку соціально-економічні проблеми трудящих були віднесені до сфери діяльності міжнародних організацій, зокрема МОП. В умовах переходу до ринкової економіки соціально-економічні права набули особливої актуальності для Росії, стали конституційною нормою, що в свою чергу сприяло активізації співробітництва з МОП.

У складі СРСР Російська Федерація стала членом МОП в 1934 році, що дозволило розширити міжнародне співробітництво в сфері соціальної політики, охорони праці та соціального забезпечення, а також сформувати національні соціальні стандарти відповідно до норм міжнародного права. Московське відділення МОП розпочало свою роботу 1 квітня 1959 р. Після створення в 1991 р. в Будапешті Східно-Європейської консультативної групи, діяльність якої поширювалася і на країни СНД, Московське відділення значно розширило співпрацю із колишніми республіками СРСР. 13 грудня 1995 року, шляхом обміну офіційними листами було укладено Угоду між Урядом Російської Федерації і Міжнародної організації праці про реорганізацію Московського відділення МОП в бюро більш високого рівня з розширеним колом повноважень і географічним охопленням, а 5 вересня 1997 р. МОП підписала Угоду з Урядом Росії про перетворення Московського відділення МОП в Московське Бюро МОП [10]. На його базі в 1998 р. була створена Зведена консультативна Східно-Європейська і Середньо-Азійська Група, діяльність котрої поширюються на 10 країн СНД (Азербайджан, Білорусія, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменістан і Узбекистан), а основні обов'язки включають надання консультативних послуг і здійснення програм технічного співробітництва щодо забезпечення гідної праці між основними партнерами – урядами і об'єднаннями підприємців і трудящих [11, с. 2].

Після підписання в 2003 р. Президентом РФ В. Путіним Федерального закону "Про ратифікацію Конвенції про заборону та негайні заходи щодо викоринення найгірших форм дитячої праці (Конвенція № 182)" Росія в повному обсязі взяла на себе виконання зобов'язань за 8 основними конвенціями МОП, які відомі як Міжнародний кодекс праці. Вони визначають і закріплюють права робітників на свободу об'єднань і визнання права на проведення колективних переговорів, ліквідацію всіх форм примусової праці, заборону дитячої праці та недопущення дискримінації в сфері праці, а також дозволяють зробити індикативний аналіз дотримання гідного рівня праці в різних країнах. Станом на кінець 2011 р. Росія ратифікувала понад 60 документів МОП, які належать до конвенцій загальної дії, що виконуються на рівні державного управління, та конвенцій вузької специфікованої сфери.

Міністерство праці та соціального захисту РФ спільно з представниками Російської спілки промисловців і підприємців (РСПП) і Загальної конфедерації профспілок (ЗКП) проводить постійні консультації щодо гармонізації соціально-трудова законодавства до норм міжнародного права та підготовки до підписання міжнародних документів, моніторингу виконання зобов'язань Росії контролюючими органами міжнародної організації. Список найбільш важливих для ратифікації Росією конвенцій МОП затверджується у Генеральній угоді та є предметом обговорення Російської тристоронньої комісії з врегулювання соціально-трудова відносин.

Для надання міжнародних гарантій щодо забезпечення соціально-трудова прав працівників, дотримання обов'язків роботодавців в сфері трудових відносин і уповноважених ними органів Росія ратифікувала низку конвенцій Міжнародної організації праці, а саме: в 1998 р. – Конвенцію № 150 “Про регулювання питань праці: роль, функції і організація” (1978 р.), Конвенцію № 152 “Про техніку безпеки та гігієну праці у виробничій сфері” (1981 р.), Конвенцію № 156 “Про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: працюючі з сімейними обов'язками” (1981 р.), Конвенцію № 159 “Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів” (1983 р.); в 2000 р. – Конвенцію № 162 “Про охорону праці при використанні азбесту” (1986 р.); в 2001 р. – Конвенцію № 179 “Про найм і працевлаштування моряків” (1996 р.); в 2003 р. – Конвенцію № 182 “Про заборону та негайні заходи щодо викорінення найгірших форм дитячої праці” (1999 р.); в 2004 р. – Конвенцію № 152 “Про техніку безпеки та гігієну праці” (портові роботи) (1979 р.). В Росії важливу роль в сфері регулювання трудових відносин відіграють як ратифіковані міжнародні договори МОП, так і обов'язкові для держав-членів МОП документи незалежно від їх ратифікації. В першу чергу, до них належить Декларація МОТ “Про основоположні принципи та права у сфері праці”, прийнята 18 червня 1998 р., що зобов'язує держави застосовувати і втілювати в життя основні права на працю, до яких належать: свобода об'єднань і дієве визнання права на ведення колективних переговорів; скасування всіх форм примусової і обов'язкової праці; дієва заборона дитячої праці; недопущення дискримінації в сфері праці та зайнятості [12, с. 17].

Росія взяла до виконання новий механізм міжнародного контролю за дотриманням міжнародних норм, що передбачає скасування всіх форм примусової і обов'язкової праці, який був введений Декларацією МОТ “Основні принципи і права в сфері праці” (1998 р.).

Національне законодавство Російської Федерації щодо трудових відносин повною мірою відповідає ратифікованій Конвенції МОТ № 111 “Про дискримінацію в галузі праці та зайнятості” (1998 р.), яка не тільки дає визначення поняття “дискримінація”, але регламентує заборону дискримінації в трудовій сфері як право громадян реалізувати свої рівні можливості у здійсненні своїх здібностей до праці. Так, в Росії при укладанні трудового договору, при виплаті заробітної плати повинні враховуватися тільки ділові якості працівника [13, с. 7].

В 1999 р. Росія ратифікувала Конвенцію МОП № 105 “Про скасування примусової праці” (1957 р.), крім того, на території країни діє Конвенція МОТ № 29 “Про примусову працю” (1930 р.), які забороняють застосування примусової праці. Дані норми трудового права закріплені в ст. 4 Трудового кодексу РФ (ТК РФ) і є важливою гарантією для працівників щодо дотримання принципів трудового права на виробництві. Водночас, в ТК РФ серед видів робіт окремо визначені такі, що не можуть бути кваліфіковані як примусова праця – військові обов'язки і служба, альтернативна цивільна служба; роботи, зумовлені введенням надзвичайного чи військового стану; роботи, виконувані в умовах надзвичайних обставин (пожежа, повінь, голод, землетрус, епідемія чи епізоотія); роботи, що виконуються внаслідок вступу в законну силу вироку суду під наглядом державних органів.

Виважену позицію щодо визначення необхідних для ратифікації конвенцій МОП, як основи для вдосконалення російського законодавства в соціально-трудова сфері, займає Загальна конфедерація профспілок Росії під керівництвом Генерального секретаря В. Щербаківа. За зверненнями профспілок питання доцільності ратифікації конвенцій опрацьовуються в Комітеті Державної Думи РФ з питань праці та соціальної політики, проводиться моніторинг підготовки та підписання міжнародних документів. Відповідно до інформації Федерації незалежних профспілок Росії, головою якої є М. Шмаков у 2010 р. було ратифіковано 3 з 11 ЗКП конвенцій МОП - конвенція № 132 “Про оплачувані відпустки”, № 135 “Про захист прав представників працівників на підприємстві та можливості, що їм надаються” і № 154 “Про сприяння колективним переговорам”, а також поза списком ЗКП була ратифікована конвенція № 187 “Про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці” [14].

Слід зазначити, що норми міжнародного трудового права щодо діяльності та захисту професійних об'єднань, порядку ведення переговорів між роботодавцями та працівниками, а також укладання колективних договорів були відображені в національному законодавстві та діяли на території Росії до прийняття зобов'язань за відповідними конвенціями МОП, про що справедливо зауважує російська дослідниця Т. Зикіна: “Росія, незважаючи на відсутність ратифікації, добровільно підпорядковувала своє трудове законодавство положенням того чи іншого міжнародного документу” [15, с. 65].

Додаткові гарантії в діяльності профспілкових об'єднань Росії закріплені в прийнятій 1 липня 2010 р. Конвенції МОТ № 135 “Про захист прав представників робітників на підприємстві та можливості, що їм надаються”, відповідно до якої профспілкові лідери, члени профспілкових організацій чи виборні представники на підприємстві отримали право користуватися ефективним захистом від будь-якої дії, що може нанести їм збиток, в тому числі звільнення, підставою для якого могла бути їх діяльність як представників забезпечення прав робітників.

Також слід зазначити, що у Російській Федерації питання соціального забезпечення реалізуються у відповідності до прийнятої МОП у 1952 р. Конвенції про мінімальні норми соціального забезпечення № 102. Документом визначено дев'ять розділів, які гарантують громадянам Росії право на отримання соціального забезпечення, і встановлення мінімальних норм в частині медичного обслуговування, виплати за хворобою, допомоги по безробіттю, по старості, по вагітності, у випадках виробничого травматизму, по інвалідності, у випадку втрати годувальника, сімейну допомогу.

Розвиток соціальних систем як складової сучасної соціальної політики став умовою для напрацювання позитивних змін з метою збільшення тривалості життя населення Росії, розширення доступу населення до системи соціального забезпечення. Фонд соціального страхування Російської Федерації співпрацює в цьому

напрямку з Міжнародною асоціацією соціального забезпечення (МАСО) і Європейським форумом організацій страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань (Єврофорум).

Значний вплив на процеси модернізації соціальної політики Російської Федерації мала діяльність міжнародних фінансових інституцій, що входили до структури ООН. На початку 1990-х років модернізація економічної і соціальної системи Росії відбувалася із залученням капіталів таких міжнародних фінансових організацій (МФО) як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ), Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР). Після офіційного вступу Росії до Світового банку 16 червня 1992 р. Групою організацій СБ були визначені стратегічні завдання в сфері реструктуризації старих підприємств, створення нових виробництв та формування сприятливого інвестиційного клімату. Для пом'якшення соціальних витрат уряду було прийнято рішення про реформування системи соціального захисту населення, в ході якого першочергова увага приділялася вдосконаленню адресності програм соціальної допомоги, розширенню інституціональних можливостей, перебудові системи соціального забезпечення і модернізації Кодексу законів про працю. За період з 1992 по 2001 рр. обсяги зарезервованих кредитних коштів СБ для реформ в соціальній сфері Росії становили: 1992-1995 рр. – 110 (млн. дол. США), 1996 р. – 470, 1997 р. – 137, 1998 р. – 29, 2001 р. – 130 [16, с. 12]. Позика 1992 р. спрямовувалась на розвиток служби зайнятості і соціального захисту населення, але через уповільнений процес реструктуризації підприємств Росії мета її була переглянута. Фінансування було направлено на впровадження програм щодо підтримки ринку праці та на проекти з технічної модернізації пенсійного забезпечення населення. Надані СБ в 1996 і 1997 рр. позики на галузеві структурні перетворення у вугільній галузі забезпечили підтримку у працевлаштуванні шахтарів, дотримання термінів виплати зарплати і соціальної допомоги, вирішення питань з утриманням об'єктів соціально-культурної сфери. Так, реалізація проекту МБРР у сфері соціального захисту дала можливість приватизованим підприємствам вивести з їх управління об'єктів соціальної сфери і передати їх муніципальній владі [17]. Це дозволило вивільнити кошти, які новоутворений приватний сектор витрачав на утримання закладів соціальної сфери, і вкласти їх у реорганізацію заводів та створення нових фірм. Дві позики СБ 1997 і 1998 рр. забезпечили структурні перетворення в сфері соціального захисту і реалізацію відповідних програм з підготовки пенсійної реформи, вдосконалення системи адресної допомоги і модернізації трудового законодавства. Реалізація проектів Світового банку включала також і впровадження міжнародних стандартів з підвищення рівня життя населення, розвитку соціальної інфраструктури в регіонах Росії. За обсягами фінансової підтримки Світовим банком та масштабами реалізації міжнародних проектів Росія на початку 2000-х рр. посіла третє місце після Китаю та Мексики.

Автор стверджує, що впровадження концепції соціальної держави в Росії відбувалося за рахунок напрацювання дієвих соціальних механізмів за участі міжнародних організацій. З огляду на рекомендації МО в Російській Федерації з урахування критеріїв міжнародного права були створені конституційні стандарти соціального забезпечення населення та регламентовані трудові відносини. В сфері соціальної політики зусилля держави були спрямовані на досягнення основної мети – розбудову якісно нових умов життя населення, які б наближалися до міжнародних норм. В процесі модернізації соціальної сфери керівництво Росії ініціювало ряд ефективних управлінських рішень, спрямованих на вирішення цілого ряду проблем у регіонах з низьким рівнем життя населення. Застосування інтегральних показників рівня життя населення та міжнародних стандартів дало можливість зробити об'єктивну оцінку соціальних змін в державі, що були спричинені трансформаційними процесами в соціально-економічній сфері, та розпочати систему соціального діалогу на рівні співпраці державних органів влади, об'єднань роботодавців та профспілок.

Джерела та література

1. Конвенція про захист прав людей та основоположних свобод, міжнародний документ від 04.11.1950. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута), міжнародний документ від 03.05.1996 р. № ETS N 163. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
3. О ратификации Европейской социальной хартии (пересмотренной) от 03.05.1996 г.: федер. закон от 03.06. 2009 г. № 101-ФЗ // Собр. законодательства РФ. – 2009. – № 23. – Ст. 2756.
4. Конституция РФ // Официальный сайт. - [Электронный документ]. - Режим доступа: <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-3.htm>
5. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / Пер. с англ.; ПРООН. – М.: "Весь Мир", 2010. – 244 с.
6. Доклад о развитии человеческого потенциала в Российской Федерации за 2006/2007 г. "Регионы России: цели, проблемы, достижения" / Под общей ред. проф. С.Н. Бобылева и А.Л. Александровой. – М.: Весь Мир, 2007. – 144 с.
7. Цели развития тысячелетия и национальные проекты – стратегический выбор России // Институт комплексных стратегических исследований. – М.: 2006. – 36 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.undp.ru/publications/mdg_rus.pdf
8. Федеральная служба государственной статистики. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gks.ru/dbscripts/Cbsd/DBInet.cgi#1>.
9. Федеральная служба государственной статистики. Ожидаемая продолжительность жизни при рождении. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gks.ru>.
10. Федеральный закон "О ратификации Соглашения между Правительством Российской Федерации и Международной организацией труда о Бюро Международной организации труда в Москве" от 18.07.1998 г. № 109-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1998. – № 30. – Ст. 3605.
11. Граженская А. Наша богатая история / А. Граженская // Вестник Восточной Европы и Средней Азии. – 1999. – № 4. – 4 с.

12. Скачкова Г. С. Труд иностранцев в России : правовое регулирование : научно-практ. пособие / Г. С. Скачкова. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 264 с.
13. Комментарий к Трудовому кодексу Российской Федерации / М. О. Буянова, К. Н. Гусов [и др.]; под ред. К. Н. Гусова. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2008.
14. Постановление исполнительного комитета Всеобщей конфедерации профсоюзов “О ратификации и соблюдении конвенций МОТ” от 07.04.2011 г. № 7-14. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www.vkr.ru/upload/global/1104_isp_7-14\(1\).doc](http://www.vkr.ru/upload/global/1104_isp_7-14(1).doc)
15. Зыкина Т.А. Реализация прав работников : учебное пособие / Т. А. Зыкина. – Архангельск : ИПЦ САФУ, 2013. – 104 с.
16. Занини Дж. Содействие России в переходе к рыночной экономике: беспрецедентная задача / Дж. Занини. – Вашингтон, Федеральный округ Колумбия, 2003. – 188 с.
17. Бергер М. Российские интересы Всемирного банка и его президента / М. Бергер // “Известия”. – 1995 – № 205.

Грицай С. Я. Роль международных организаций в процессе модернизации социальной политики Российской Федерации (1991-2011 гг.)

В статье анализируется сотрудничество Российской Федерации с международными организациями в социальной сфере на протяжении 1991-2011 гг. В контексте исторических трансформаций исследованы основные подходы по внедрению международных социальных стандартов для повышения благосостояния населения России. Международные нормы легли в основу создания конституционных стандартов в сфере социального обеспечения населения России, содействовали развитию социального диалога.

Ключевые слова: международные организации, социальная политика, социальное развитие, социальные стандарты, уровень жизни, Конституция Российской Федерации, власть.

Grytsai S. Y. The role of international organizations in the process of modernization of social policy of the Russian Federation (1991-2011)

Cooperation between the Russian Federation and international organizations in the social sector during 1991-2011 is analyzed in the article. In the context of historical transformations author examined the main approaches to the implementation of international standards for the social welfare of the Russian population. In international relations of the Russian Federation great importance is given international cooperation in social and labor sphere, modernizing social policy based on social standards in leading countries, social protection in accordance with the norms and principles of international organizations. Russia cooperates with all international organizations of the UN system for the protection of social rights and freedoms of citizens. State efforts in the field of social policy focused at achieving the main goal - the development of new living conditions.

Keywords: international organizations, social policy, social development, social standards, welfare, the Constitution of the Russian Federation, government.

УДК 94:321.74:321.8(470+571)"199"

О. Б. Потапова

НАСЛІДКИ “РАДЯНСЬКОЇ НАДДЕРЖАВНОСТІ” ДЛЯ РОСІЇ НА ПОЧАТКУ 90-х РОКІВ ХХ ст.

У статті розглядається ситуація у незалежній Росії на початку 90-х років ХХ ст. Зроблено спробу виділити чинники впливу на її розвиток як у внутрішньому житті, так і на зовнішньополітичній арені. Обґрунтовується думка, що для успішного зовнішньополітичного курсу у зазначений період країні не вистачило мудрого керівництва, внутрішніх резервів та ідеологічного підґрунтя для якісних змін, а прагнення відповідати статусу наддержави спричинило “zigzag” у зовнішній політиці.

Ключові слова: внутрішня політика, зовнішня політика, атлантизм, багатовекторна політика, суспільство, Російська Федерація, Сполучені Штати, СРСР.

Останнім часом історики все частіше повертаються до подій початку 90-х років ХХ ст. Наслідки розпаду СРСР для світової спільноти тільки тепер усвідомлюються. Але перемини, які відбулися за цей час, показують, що ні країна, ні світ не змогли їх подолати. Всі ідеї оновлення державного розвитку, які виникали і були апробовані на Заході, потрапивши до Росії, проходили адаптацію... і втрачали свій початковий зміст. Історичний розвиток СРСР, нездатність його керівництва провести кардинальні реформи у всіх сферах залишили по собі неоднозначний спадок. Процес становлення російської суверенної держави відбувався дуже складно, адже тягар проблем з вирішення національного питання і втрати національної ідентичності, розгубленість щодо векторів формування зовнішньополітичного курсу для реалізації внутрішніх реформ, підтримка статусу наддержави виявився занадто важким. Спробуємо розібратися докладніше у тому, що постало на шляху інтеграції Росії до світової спільноти.

Після розпаду біполярної системи зарубіжна історіографія зосередила свою увагу на сценаріях перебудови нового світового устрою, що відображено у працях З. Бжезінського [1], Ф. Фукуяма [2]. Критикою політики американської влади щодо посткомуністичної Росії пронизана робота Ст. Коена [3], де автор назвав допомогу американських радників у проведенні реформ трагедією. Привертає увагу ґрунтовна розвідка А. Лінча про реалії російської зовнішньої політики [4], в якій автор висловлює здивування